

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

НАУКОВА БІБЛОТЕКА

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 90-РІЧЧЮ НАУКОВОЇ БІБЛОТЕКИ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

27 жовтня 2010 року

**Харків
2010**

книг. Составление каталога явилось реальным решением многих библиотечных проблем.

Печатный каталог В.Я. Джунковского стал фундаментом будущих систематических каталогов библиотеки Харьковского университета. Создававшиеся учеными – членами Библиотечных комиссий до конца XIX в. последующие печатные систематические каталоги (1866, 1872, 1884 и 1900 гг.), строились практически по схеме, принятой В.Я. Джунковским. Он был одним из первых профессионалов-каталогизаторов, теоретиков и практиков.

Нельзя не отметить высокой библиографической культуры В.Я. Джунковского. В его оригинальных работах по истории медицины, переводах присутствуют грамотно оформленные ссылки на источники, списки литературы, комментарии. Прилагаемые к «Краткому обозрению врачебной науки в России с древних до нынешних времен», «Показания имен сочинителей», «Показания замечательных вещей» – ни что иное, как профессионально сделанный справочный аппарат, состоящий из именного и предметного указателей. Созданные В.Я. Джунковским четыре печатных систематических каталога крупнейших к тому времени библиотек нельзя не рассматривать как профессиональные библиографические работы, а самого составителя как талантливого библиографа, одного из основателей медицинской библиографии.

Для современных исследователей они всегда будут свидетельством исторического процесса развития науки и, в частности, классификационной мысли, библиотековедения, вклад в которые профессора, ректора Харьковского университета, библиотекаря и библиографа Василия Яковлевича Джунковского – пример того, как много может сделать ученый для библиотеки.

Унікальні колекції у фонді Наукової бібліотеки ХНМУ

Т. Костюкевич

Шановні читачі! Дозвольте розповісти вам про один із фондів нашої бібліотеки, який на цей час мало використовується. Він, як заслужений пенсіонер, віддав всі свої знання на розвиток науки і тепер спочиває на полицях. Це фонд літератури виданням до 1900 року, який налічує близько 3000 документів.

Свій початок фонд нашої бібліотеки бере з дня заснування Імператорського Харківського університету 1805 року, до складу якого входив і медичний факультет. В різних підрозділах факультету створювались свої бібліотеки. Про це свідчать печатки на титульних сторінках книг. Це і «фармакологічна лабораторія», «анатомічний театр»,

«кабінет ч.патології і терапії», «гігієніческая лабораторія» Імператорського Харківського університету, та інші.

Багато літератури надійшло до нас з приватних колекцій. Знаходимо есклібриси видатних вчених професорів В.Я. Данилевського, Д.К. Родзівського, С.М. Компанейця, І.П. Щелкова, С. Алферева, М.А. Попова, В.Ф. Грубе, Н.С. Бокаріуса, В.В. Фавра, В.П. Крилова, М.К. Кульчицького, В.П. Воробйова, Г.Л. Янковського. Цікавість викликають вітйоваті дарчі написи, переносячи нас в епоху героїчних сподвижників медицини. Власноруч зроблені помітки на сторінках книг тепер вже історичними постатями науки і практики медицини.

У 20-х роках минулого сторіччя бібліотека поповнилась великою партією книг з Німеччини, відібраних академіком В.П. Воробйовим. На титульних листках книг з цієї партії зустрічаємо печатки німецьких бібліотек та печатку Харківського медичного інституту. Адже у 1920 році медичний факультет Імператорського Харківського університету об'єднується з Жіночим медичним інститутом в Медичну Академію, а в 1921 році перейменовується у Харківський медичний інститут.

Про фонд літератури виданням до 1900 року можна розповідати дуже багато. Адже кожен документ – це своя історія: історія друкарства, історія тієї епохи, історія розвитку науки і практичної медицини.

В 2001 році Міністерством культури і мистецтв України було затверджено «Інструкцію про порядок відбору рукописних, рідкісних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання». В нашому фонді теж є видання, які відповідають вимогам цієї інструкції.

Серед іноземних видань документи датовані періодом з 1672 року по 1800 рік – латинською, французькою та німецькою мовами. Це книги, присвячені питанням медичної науки, історії медицини, довідники лікарських рослин, фармакології, анатомії та акушерству тощо.

Не менш цікавою є раритетна іноземна література після 1800 року. Наприклад: Енциклопедії лікарських рослин – «Hayne F.G. Geteue Darstellung und Beschreibung Der in der Arzneykunde Gerbräuchlichen Gewächse, Berlin, Aufkosten des Verfassers (Точне зображення та опис лікарських рослин, запроваджених в ужиток), який почав виходити з друку з 1805 року, та «Berg O.C. und Schmidt C.F. Darstellung und Beschreibung Sämmtlicher in der Pharmaceopea Borussica Aufgeführten Offizinellen Gewächse, Leipzig, Verlag Von Artur Felix, [1863]» (Зображення та опис лікарських рослин Фармакопеї Боруссика). Видання друковані німецькою мовою. Унікальність цих видань в тому, що зображення лікарських рослин розмальовані акварельними фарбами ручним способом.

До вітчизняних видань, які відповідають вимогам «Інструкції ...», відносяться видання гражданського друку «Проект карантинного устатку» - 1818 року, та «Історія медицини в Росії» - Вільгельма Ріхтера 1820 року та інші.

Відкриття університетів дало могутній поштовх розвитку вітчизняної медицини. Щоб мати змогу вивчати медичну науку викладачі та студенти перекладали іноземні видання. Студенти переписували лекції. Деякі рукописи лекцій та літографії рукописів збереглися в нашому фонді по цей час. Поступово з'являються праці і наших вчених мовою, доступною кожному студенту. Університетська типографія видає курси лекцій, читаних викладачами університету, друкує дослідження, праці співробітників та студентів. Це такі як: «Анатомико-фізіологическое описаніе органовъ движенія тѣла человѣческаго» - доктора медицини та хірургії Петра Нарановича 1850 рік; «Курсъ фізіологической анатоміи человѣческаго тѣла, читанный въ Харьковскомъ университетѣ прозекторомъ Вилкомирскимъ» - 1863 рік, та інші.

У фонді літератури виданням до 1900 року біля 120 робіт співробітників медичного факультету. Вивчаючи документи фонду, можна прослідкувати за життям і діяльністю окремих працівників і студентів університету. Так, готуючи матеріали до «Історії Харківського Університету», професором М.О. Поповим друкується низка біографій професорів, прозекторів, наприклад: професорів Л.О. Ванногі, Д.Ф. Лямбля, І.Ф. Леонова; прозекторів І.О. Вілкомірського, П.В. Дударева тощо.

Унікальна збірка праць студентів «Школьная хроника», яка друкувалася під керівництвом та за кошти проф. В.П. Крилова, теж знайшла своє місце на полицях фонду.

Життя університету тісно пов'язане з життям міста. Професори університету були членами Медичного товариства Харкова. Їхня прогресивна діяльність знайшла своє відображення в звітах та збірках праць. В фонді збереглися звіти про санітарні огляди міста Харкова, документи про становлення його санітарно-епідемічної служби. Вчені Харківського університету підтримували зв'язок з університетами інших міст, та обмінювались своїми працями. Так, в нашому фонді є видання Київського, С.-Петербурзького, Томського, Московського, Казанського, Юрського та інших учбових закладів.

До складу фонду літератури виданням до 1900 року входить підрозділ, який своєю унікальністю заслуговує на особливу увагу. Це дисертації. Серед них знаходиться дисертація, яка була представлена в фізико-математичний факультет Імператорського С.-Петербурзького

університету для одержання ступеня доктора хімії «Разсужденіе. О соединеніи спирта съ водою» - Д. Менделеева 1865 року.

Серед дисертацій, захищених у Харківському університеті, знаходимо дисертації Л. Гіршмана, М. Тринклера, М. Попова, В. Фавра.

Рік за роком розмінює час. Дуже швидко сучасність стає історією. І наш обов'язок зберегти ті крихти, які дійшли до нашого часу, не зважаючи на революції і війни. Вивчення цього фонду поступово розкриває свої таємниці, розповідаючи деталі історії нашого університету, історії медицини.